

**OGRODY BOTANICZNE I ARBORETA
BOTANIC GARDENS
AND ARBORETA**

**JUBILEUSZ 450-LECIA OGRODU
BOTANICZNEGO W PADWIE –
MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM „OGRODY
BOTANICZNE – PRZESZŁOŚĆ,
TERAŻNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ”
(PADWA, WŁOCHY 29–30 CZERWCA 1995)**

**450th anniversary of Botanic Garden in Padua –
International Symposium „Botanical gardens – past,
present and future”
(Padua, Italy 29–30 June 1995)**

Ogród Botaniczny Uniwersytetu w Padwie (Hortus Patavinus), założony 29 czerwca 1545, jest obecnie najstarszym w świecie ogrodem botanicznym, który przetrwał niewiele zmieniony od czasów Renesansu. Trudno przecenić jego rolę w historii nauki. W drugiej połowie XVI w. stał się wzorem dla innych

włoskich i zagranicznych ogrodów, zakładanych w celach naukowych i edukacyjnych. Na przełomie XVI i XVII w., w czasach kierownictwa Prospera Alpinięgo (1553–1616) – jednego z pierwszych badaczy przyrody Egiptu, Hortus Patavinus (wraz z katedrami botaniki lekarskiej) zaczął pełnić funkcję ważnego ośrodka badań i aklimatyzacji roślin. W następnych wiekach, kiedy centrum rozwoju nauki o roślinach przeniosło się za północną granicę Alp, pozostał ważnym punktem na mapie naukowej Włoch, związanym z działalnością wielu znakomitych uczonych, jak Roberto de Visiani (1800–1878) – inicjator nowoczesnej eksploracji florystycznej krajów śródziemnomorskich, Pier Andrea Saccardo (1845–1920) – znany badacz grzybów, czy Carlo Cappelletti (1900–1990) – wszechstronny uczyony pracujący m.in. w dziedzinie ekofizjologii. Obecnie Ogród Botaniczny w Padwie (Orto Botanico di Padova), kierowany przez prof. Elzę Cappelletti, jest przede wszystkim placówką muzealną, wchodzącą w skład Międzywydziałowego Centrum Muzeów Naukowych (Centro Interdipartimentale Musei Scientifici), pełni też, jak dawniej, funkcje naukowe i dydaktyczne.

Fot. 1. Dział systematyki roślin w padewskim Ogrodzie Botanicznym

Fig. 1. Plant taxonomy division in the Padua Botanic Garden.

Uroczystości jubileuszowe 450-lecia, zorganizowane w dniach 29–30 czerwca 1995, stały się świętem społeczności botaników całego świata, przyciągnęły też historyków nauki, kultury, sztuki ogrodniczej oraz badaczy dziejów uniwersytetów. W międzynarodowym sympozjum, zatytułowanym *Ogrody botaniczne – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość (Botanic gardens – past, present, future)* wzięło udział kilkaset osób z Argentyny, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Indii, dawnej Jugosławii, Niemiec, Polski, Portugalii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Włoch. Władze Uniwersytetu Padewskiego zorganizowały jubileusz z szerokim rozmachem, dzięki pozyskaniu wsparcia finansowego kilkunastu instytucji, wśród których znalazło się m.in. Ministerstwo Nauki i Techniki, Ministerstwo Kultury, Akademia dei Lincei, Włoskie Towarzystwo Botaniczne. Obrady odbywały się w historycznej scenarii jednego z najświetniejszych budynków uniwersyteckich, Palazzo del Bo, w którym wykładał niegdyś Galileusz, a na ławach studenckich zasiadali Mikołaj Kopernik i William Harvey. Warto przypomnieć, że Uniwersytet w Padwie, założony w 1222 r. jako jeden z pierwszych w świecie, pełnił od XIII do XVII w. rolę międzynarodowego ośrodka naukowego, w którym zrodziło się wiele nowych idei, szczególnie ważnych dla rozwoju astronomii, filozofii, prawa i medycyny.

Padewskie sympozjum stało się okazją do szerokiej dyskusji na temat roli ogrodów botanicznych na przestrzeni wieków, ich znaczenia w obecnym, zindustrializowanym świecie oraz przyszłości w nadchodzącym, dwudziestym pierwszym stuleciu. Wygłoszono 42 referaty w dwóch sesjach tematycznych: *Ogrody botaniczne w ciągu wieków* oraz *Ogrody botaniczne – stan obecny i perspektywy rozwoju*.

Referaty plenarne, otwierające sesję historyczną, dotyczyły zagadnień ogólnych: *Botanika europejska w XVI w.* (J. de Koning, Holandia), *Ogrody botaniczne a rozwój botaniki systematycznej* (H. W. Lack, Niemcy), *Ogrody botaniczne i ich rola w kształtowaniu się koncepcji leku* (A. Bruni, Włochy). Bardziej szczegółowy charakter miał referat M. Venturiego Ferriolo (Włochy) poświęcony średniowiecznemu ogrodu roślin leczniczych w Salerno na Sycylii. Dużą część sesji historycznej dotyczyła różnych aspektów historii padewskiego Ogrodu. Zaprezentowano tutaj m.in. takie zagadnienia jak: korespondencja P. A. Mattiolego z pierwszymi dyrektorami (S. Ferri, Włochy), założenia kompozycji przestrzennej (M. Azzi Visentini, A. Bonomini, Włochy), siedemnastowieczne kolekcje roślin z padewskiego ogrodu w

zbiorach Hansa Sloane'a, zachowane w Muzeum Historii Naturalnej w Londynie (C. E. Jarvis, Wielka Brytania), wpływ Uniwersytetu w Padwie na rozwój botaniki polskiej w okresie Renesansu (A. Zemanek, Polska), rola botaników padewskich w poznaniu flory Monte Negro (V. Pulevic, D. Vincek, dawna Jugosławia). Pozostałe referaty historyczne dotyczyły w większości ogrodów botanicznych Italii, m. in. w Mediolanie (A. Visconti, Włochy), Modenie (D. Dallai, E. Antonini, C. Del Prete, Włochy), Padwie – ogrody prywatne (P. Bussadori, Włochy), Pawii (L. Erba, Włochy) i Rzymie (G. M. Nardelli, A. Menghini, Włochy). Dwie prezentacje poświęcono ogrodom północnej i wschodniej Europy: projektowi rekonstrukcji szesnastowiecznego ogrodu Tyhona de Brahe w Uraniborgu na wyspie Ven (K. Lindquist, Szwecja) oraz historii ogrodów botanicznych na terenie Ukrainy (Z. Zhivitsky, Ukraina).

Drugi dzień obrad poświęcony był ogrodom botanicznym współczesności. Charakter przewodni miało wystąpienie P. S. Wyse Jacksona z Richmond (Wielka Brytania), przewodniczącego międzynarodowej organizacji Botanic Gardens Conservation International, zatytułowane *Rola ogrodów botanicznych w ochronie bioróżnorodności*. Referat, bogato ilustrowany przezroczkami, był interesującą refleksją nad działalnością ponad tysiąca pięciuset ogrodów botanicznych istniejących obecnie na świecie. Jak podkreślił autor, ich głównym celem stało się zadanie, którego nie przewidywali uczeni Renesansu: ochrona zagrożonej szaty roślinnej świata w warunkach postępującej antropopresji oraz szeroka popularyzacja wiedzy o przyrodzie, w świecie kultu dla techniki i beztróskiego niszczenia wartości przyrodniczych. Pozostałe referaty, omawiające ogrody botaniczne wielu obszarów geograficznych, pokazały, w jakim stopniu zadania te realizowane są w różnych regionach świata. Zamyśleniem uroczystości jubileuszowych była burzliwa dyskusja panelowa, wzbogacona o liczne głosy z sali. Dotyczyła sytuacji ogrodów współczesnych, borykających się często z trudnościami finansowymi i brakiem należytego zrozumienia w społeczeństwie. Dość gorzko zabrzmiały słowa o zagrożeniu obchodzącego właśnie jubileusz ogrodu padewskiego, z powodu projektu budowy osiedla mieszkaniowego na pobliskich działkach, mogące doprowadzić do niebezpiecznego obniżenia poziomu wód gruntowych (Uniwersytet nie ma funduszy na wykupienie tych terenów). Jeden z uczestników dyskusji słusznie zauważył, że nikomu nie przychodzi dziś na myśl zburzenie, dla rozbudowy nowoczesnych dzielnic, Bazyliki św. Piotra lub innych zabytków sztuki, wciąż jednak nie docenia się za-

bytków przyrody i nauki, do jakich należy Hortus Patauinus oraz wiele innych ogrodów świata.

W czasie sympozjum trwała na dziedzińcu Palazzo del Bo sesja posterowa ilustrująca przeszłość i teraźniejszość ogrodów botanicznych oraz przyrodniczych zbiorów muzealnych. Niezapomnianym przeżyciem stało się dla uczestników wieczorne przyjęcie w Ogrodzie Botanicznym, nawiązujące swym charakterem do dawnych renesansowych biesiad. W Ogrodzie, iluminowanym setkami świateł, tańczyli w antycznych strojach członkowie zespołu baletowego „Percorsi di Armonia”, a dyskusje kularowe przeciągnęły się do późnego wieczora. Akcentem uzupełniającym spotkanie padewskie była całodzienna wycieczka w Alpy Weneckie, na płaskowyż Cansiglio Plateau, gdzie odbyła się inauguracja nowego ogrodu botanicznego roślin alpejskich, poświęconego pamięci padewskiego botanika G. Lorenzoniego. Zadaniem ogrodu, zorganizowanego przez zarząd leśny Regionu Veneto (Azienda Regionale Foreste de Veneto) jako terenowa stacja naukowo-dydaktyczna, będzie uprawa i ochrona rzadkich gatunków roślin alpejskich oraz edukacja studentów i szerokich kręgów społeczeństwa.

Alicja ZEMANEK

MUZZEA, ARCHIWALIA, ZBIORY MUSEUMS ARCHIVES, COLLECTIONS

MUZEUM BOTANICZNE I PRACOWNIA HISTORII BOTANIKI IM. JADWIGI DYAKOWSKIEJ W UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM W KRAKOWIE

The Jadwiga Dyakowska Botanical Museum and
Division of History of Botany at the Jagiellonian
University in Cracow, Poland

W dniu 30 maja 1994 r. na posiedzeniu Rady Instytutu Botanicznego utworzona została w obrębie Ogrodu Botanicznego nowa placówka – Muzeum i Pracownia Historii Botaniki im. Jadwigi Dyakowskiej. Podjęcie decyzji o kreowaniu Muzeum jest jedynie oficjalnym zatwierdzeniem jego istnienia, ponieważ muzealne eksponaty botaniczne gromadzone są tutaj od końca XVIII w., a stała wystawa dostępna dla publiczności funkcjonuje od 1983 r.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że Uniwersytet Jagielloński, należący do najstarszych w świecie

ośrodków rozwoju botaniki, posiada bardzo dawne tradycje badań nad historią tej dyscypliny. Na przełomie XIX i XX w. działał tu Józef Rostafiński (1850–1928) – najwybitniejszy z polskich historyków botaniki, później Władysław Szafer (1886–1970) – paleobotanik, fitogeograf, zapalony badacz przeszłości nauki. Pod koniec lat sześćdziesiątych profesor Szafer rozpoczął starania o utworzenie Zakładu Historii Botaniki w obrębie Instytutu Botaniki PAN. Niestety, jego śmierć przerwała te starania. Wielką pasję do badań nad historią botaniki przejęła uczennica Szafera – Pani Profesor Jadwiga Dyakowska (1905–1992) – paleobotanik i popularyzator biologii, o szerokiej wiedzy humanistycznej. Prowadzona przez nią przez blisko pół wieku Biblioteka Instytutu Botaniki UJ i PAN posiada obecnie największy księgozbiór botaniczny w Polsce, z dużą kolekcją starodruków i prac historio-graficznych. Jednym z zadań, jakie wyznaczyła sobie Pani Profesor była przejęta od Władysława Szafera idea utworzenie w Uniwersytecie Jagiellońskim placówki badawczej nad dziejami nauki o roślinach. Niestety, nie było Jej dane dożyć realizacji tych planów. Przez wiele lat wspierała jednak wszystkie inicjatywy zmierzające do rozwoju działalności badawczej i dokumentacyjnej, sprawowała też funkcję pierwszej przewodniczącej Sekcji Historii Botaniki PTB. Nadanie nowej placówce imienia Jadwigi Dyakowskiej jest wyrazem upamiętnienia Jej długoletniej działalności.

Alicja ZEMANEK

ŹRÓDŁA INFORMACJI BOTANICZNEJ SOURCES OF SCIENTIFIC INFORMATION

TAXONOMISTS ONLINE (TOL) – ELEKTRONICZNA LISTA ADRESOWA BOTANIKÓW ZAINTERESOWANYCH PROBLEMAMI ROŚLIN JEDNOLIŚCIENNYCH

Taxonomists Online (TOL) – electronic address list of
botanists dealing with monocotyledons

Sympozjum *Monocotyledonae* zorganizowane przez Jodrell Laboratory Królewskich Ogrodów Botanicznych w Kew w dniach 19–23.07.93 zakończyły dwie ważne na przyszłość inicjatywy. Przede wszystkim podjęta została uchwała dotycząca stałego organizowania podobnych sympozjów. Następnie ma się odbyć na terenie Australii pod koniec bieżącej dekady. Dokładna